

3. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://news.liga.net/ua/news/sport/855999-ffu_zbira_tsya_dov_chno_diskval_f_kovuvati_za_dogov_rn_match.htm.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.ua-football.com/ukrainian/news/48108dae.html>.
5. Інновації, послідовність і діалог [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ffu.org.ua/ukr/fans/globus/9607/>.
6. Коробєєв О. Кримінальний кодекс Росії: достоїнства і недоліки / О. Коробєєв // Юридичний Вісник України. – 2006. – № 19 (567). – С. 8-9.
7. Кузьмін С. В. Уголовная ответственность за подкуп участников и организаторов профессиональных спортивных соревнований и зрелищных коммерческих конкурсов : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Сергей Вениаминович Кузьмин. – М., 2003. – 185 с.
8. Кружило Г. Г. Етичні аспекти проблем сучасного спорту / Г. Г. Кружило, І. І. Карабут // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 105-115.
9. Олімпійська хартія. Міжнародний олімпійський комітет. – К. : Олімпійська література, 1999. – 95 с.
10. Омеляненко М. І. Кримінально-правова охорона порядку поводження з майном, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 “Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право” / Омеляненко Маріюца Іванівна. – Запоріжжя, 2011. – 232 с.
11. Наступ УЄФА на футбольну корупцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ffu.org.ua/ukr/fans/globus/5161/>.
12. Никулин Г. И. Нравственные начала уголовного права : [учебное пособие] / Г. И. Никулин. – М. : Учебно-методический центр МВД РФ, 1992. – 71 с.
13. Скакун О. Ф. Теория государства и права : [учебник] / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2004. – 656 с.
14. Статут Всеукраїнської громадської організації “Федерація футболу України”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України від 30.09.1996 р. Зі змінами від 10.09.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ffu.org.ua/files/ndocs_258.pdf.
15. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М. І. Хавронюк. – К. : Істина, 2004. – 504 с.

УДК 343.3/7

А.Г. Грицюк

**ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ШТРАФУ
ЗА МЕЖАМИ САНКЦІЇ СТАТТІ 212 КК УКРАЇНИ**

У статті розглянуто проблему визначення розміру майнової шкоди з урахуванням положень ч. 2 ст. 53 КК України при визначенні покарання у вигляді штрафу за межами санкції ст. 212 КК України. Обґрунтовано, що в такій ситуації необхідно враховувати суму податків і зборів (обов'язкових платежів), що не надійшли до бюджетів чи державних цільових фондів унаслідок їх несплати, без урахування фінансових (штрафних) санкцій і пені.

Ключові слова: ухилення від сплати податків, штраф за межами санкції, майнова шкода, фінансові санкції, причинний зв'язок.

В статті розглянуто проблему визначення розміра майнового збитку з урахуванням положень ч. 2 ст. 53 КК України при призначенні покарання у вигляді штрафу за межами санкції ст. 212 КК України. Обґрунтовується, що в такій ситуації необхідно враховувати суму податків і зборів (обов'язкових платежів), не надійшли до бюджетів або державних цільових фондів внаслідок їх несплати, без урахування фінансових (штрафних) санкцій і пені.

Ключевые слова: уклонение от уплаты налогов, штраф за пределами санкции, имущественный ущерб, финансовые санкции, причинная связь.

The paper covers the problem of assessment of property damage when determining punishment under the sanctions of art. 212 of the Criminal Code of Ukraine with reference to the provisions of paragraph 2 of art. 53 of the Criminal Code of Ukraine. It is proved that in such situation the amount of taxes and duties (compulsory payments) which have not been received by the budgets or state funds as a result of non-payment, excluding financial (penal) sanctions and penalties, should be taken into account.

Keywords: tax evasion, fine beyond sanctions, property damage, financial penalties, causation.

У практиці застосування судами кримінальної юрисдикції норм матеріального права, яке в процесі реформування кримінального судочинства зазнає значних змін, виникають питання щодо тлумачення окремих положень чинного КК України, зокрема щодо визначення розміру майнової шкоди з урахуванням положень ч. 2 ст. 53 КК України при визначенні покарання у вигляді штрафу за межами санкції ст. 212 КК України [1].

Кримінально-правові аспекти злочинів у сфері оподаткування досліджувалися в працях П.П. Андрушка, Л.П. Брич, В.М. Вересова, Р.Ю. Гревцової, Н.О. Гуторової, О.О. Дудорова, В.В. Молодика, В.О. Навроцького та інших науковців, але визначення покарання у вигляді штрафу за межами санкції ст. 212 КК України наразі не розглядалося. Пропонуємо таке розв'язання цього питання.

Ч. 2 ст. 53 КК України встановлено, що за вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у вигляді штрафу понад три тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок учинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України [2].

Ст. 212 КК України передбачено відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), яке призвело до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах. Незаконно утримані внаслідок цих дій кошти є одночасно і майновою шкодою, завданою злочинном, і отриманим унаслідок учинення злочину доходом – механізм спричинення шкоди в цьому випадку полягає в незаконному удержанні доходу, що мав надійти до державних фондів. Визначення сум, що не надійшли до бюджету через ухилення від оподаткування, як матеріальної шкоди, спричиненої державі, відповідає як змісту законодавства, так і позиції судової практики. Так, однією з форм завдання матеріальної шкоди, передбаченої ст. 222 КК України, є надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування для одержання пільг щодо податків. Згідно з Порядком взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України, затвердженим наказом Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19.10.2006 № 346/1025/685/53 [3], матеріальною шкодою є втрата активів чи недоотримання належних доходів об'єктом контролю та (або) державою, що сталися внаслідок порушення законодавства об'єктом контролю шляхом дій або бездіяльності його посадових (службових) осіб. А відповідно до п. 26 Постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ПВСУ) від 25.04.2003 № 3 “Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності” [4] матеріальна шкода державі, органам місцевого самоврядування може бути заподіяна, зокрема, унаслідок ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Поняття “матеріальна шкода” використовується в КК України нарівні з поняттям “майнова шкода”, наприклад, у ст. 192 КК України, якою передбачено злочин, однією з форм якого згідно з кримінально-правовою доктриною може бути уникнення передачі належних платежів [5, с. 221], ідеться про майнову шкоду, а в ст. 222 КК України, якою передбачено аналогічні дії стосовно податків, – про матеріальну. Отже, суми обов'язкових платежів, що не надійшли до бюджетів чи державних цільових фондів унаслідок ухилення від оподаткування, є майновою шкодою, завданою злочином, та отриманим унаслідок учинення злочину доходом у значенні, передбаченому ч. 2 ст. 53 КК України.

Разом із тим ч. 4 ст. 212 КК України встановлено, що особа, яка вчинила ухилення від оподаткування, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду,

завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня). Із буквального тлумачення цього положення слідує, що до складу шкоди, спричиненої злочином, відносяться також фінансові санкції й пеня. Положення цієї компромісної норми (про недосконалість якої, до речі, неодноразового зазначалося в юридичній літературі [6, с. 352–364]) слід, утім, тлумачити як такі, що стосуються виключно звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 212 КК України (у разі відповідної позитивної посткримінальної поведінки), не розглядаючи її як таку, що встановлює дефініцію “шкоди”, поширювану на все кримінальне законодавство. За змістом ст. 111 ПК України фінансові (штрафні) санкції й пеня є заходами фінансової відповідальності за вчинення податкових правопорушень, а шкода є елементом самого правопорушення, за вчинення якого ці санкції, власне, встановлюються. Якби фінансові санкції й пеня становили шкоду, спричинену державі внаслідок ухилення від сплати обов’язкових платежів, то в разі вчинення зворотної правомірної дії – сплати належних обов’язкових платежів – ці наслідки були б відвернені, тобто суми фінансових санкцій і пені надійшли б у такому разі до державних фондів, що, звісно, не відповідає дійсності.

Окрім кримінально-правового змісту (як різновиду злочинного наслідку), “майнова шкода” є категорією й інших галузей права. Згідно зі ст. 22 ЦК України (“відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди”) збитками є втрати, яких особа зазнала у зв’язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) [7].

У Постанові ПВСУ від 06.11.2009 № 10 “Про судову практику у справах про злочини проти власності” зазначено, що вартість викраденого майна має визначатися за роздрібними (закупівельними) цінами, що існували на момент учинення злочину, а розмір відшкодування завданого злочином збитків – за відповідними цінами на час вирішення справи в суді [8]; питання складу такої майнової шкоди, отже, окремо не розглянуте. Свого часу ПВСУ у Постанові від 31.03.1989 № 3 “Про практику застосування судами України законодавства про відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно нажитого майна” звертав увагу, що при визначенні розміру шкоди суд має виходити із цін на майно, що діють у певній місцевості на час розгляду справи, застосовувати встановлені нормативно-правовими актами для цих випадків кратність, коефіцієнти, індекси, податок на додану вартість, акцизний збір тощо і, вирішуючи при постановленні вироку питання про відшкодування матеріальної шкоди, керуватися відповідними нормами цивільного, трудового та іншого законодавства, які регулюють майнову відповідаль-

ність за шкоду, заподіяну громадянам, підприємствам, установам, організаціям, державі [9]. У цій постанові, а так само – у Постанові ПВСУ від 25.09.1981 № 7 “Про практику застосування судами України законодавства у справах про розкрадання державного та колективного майна” (із подальшими змінами) [10] рекомендується при визначенні розміру матеріальної шкоди, завданої розкраданням, нестачею, знищенням, псуванням майна, керуватися порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 № 116. Зазначений порядок (він стосується підприємств, установ та організацій без державної (комунальної) частки в статутному капіталі) зазнав із тих пір змін і наразі передбачає відшкодування завданих збитків з урахуванням фактичних витрат на відновлення пошкоджених або придбання нових матеріальних цінностей та вартості робіт з їх відновлення (тобто без урахування упущеної вигоди) [11]. У разі завдання майнової шкоди державі (в особі державних органів, державних підприємств) унаслідок неправомірних дій з грошовими коштами оцінка збитків згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891 проводиться шляхом збільшення суми грошових коштів на коефіцієнт, що розраховується на підставі встановлених НБУ облікових ставок [12]. Відповідна методика поширюється на обґрунтування наявності або встановлення фактів розкрадання, нестачі, знищення (псування) майна, до чого важко віднести несплачені податки. До податкових відносин необхідно застосовувати положення податкового законодавства, однак ПК України стосовно несвоєчасного виконання податкових обов’язків передбачено не відшкодування шкоди, а штрафи й пеню. До речі, згідно зі ст. 129 ПК України пеня нараховується на суму податкового боргу в розмірі 120 % облікової ставки НБУ; якщо вважати її певним відшкодуванням майнової шкоди, завданої несплатою обов’язкових платежів, це означало б, що шкода від несплати податків вища, ніж від розкрадання аналогічної суми.

Необхідно уникати змішування понять, що використовуються кримінальним та іншим законодавством. Кримінально-правовий зміст майнової (матеріальної) шкоди може частково збігатися з поняттями інших галузей, а частково – розходитися. Деякі нормативно-правові акти, визначаючи матеріальну шкоду, застосовують кратність і коефіцієнти. Наприклад, при визначенні збитків, завданих розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей, береться подвійний і потрійний розмір вартості цих цінностей [13], а відшкодування військового майна здійснюється в 2-10-кратному розмірі [14].

Особа, винна в заподіянні шкоди, що містить ознаки злочину, несе різні види юридичної відповідальності (кримінальну, фінансову, цивіль-

но-правову, матеріальну), зміст такої відповідальності визначається галузевим законодавством. Кримінально-правовому поняттю майнової шкоди відповідає негативний наслідок майнового характеру, що заподіюється об'єкту кримінально-правової охорони й перебуває із суспільно небезпечним діянням у причинному зв'язку. Така шкода становить міру втраченого матеріального блага, яка була б збережена, якби діяння не було вчинено, що не стосується кратності й будь-яких інших коефіцієнтів, безпосередньо не пов'язаних із відновленням втрачених цінностей й упущеною вигодою.

Отже, при визначенні розміру майнової шкоди з урахуванням положень ч. 2 ст. 53 КК України при визначенні покарання у вигляді штрафу за межами санкції ст. 212 КК України необхідно враховувати суму податків і зборів (обов'язкових платежів), що не надійшли до бюджетів чи державних цільових фондів унаслідок ухилення від оподаткування, без урахування фінансових (штрафних) санкцій і пені. Але якщо обвинувачення доведе, що до суми майнової шкоди, окрім несплачених платежів, слід віднести й інші додаткові суми (наприклад, упущену вигоду), такі суми можуть бути враховані при визначенні покарання у вигляді штрафу, однак можливість юридичного обґрунтування й розрахунку таких сум щодо податків і зборів є сумнівною.

Використана література:

1. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ на адресу Науково-консультативної ради від 18.09.2013 № 223 - 1461/0/4-13.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.18.115&nobreak=1>.
3. Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19.10.2006 № 346/1025/685/53 "Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06>.
4. Постанова Верховного Суду України від 25.04.2003 № 3 "Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va003700-03>.
5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тюпогіна. - 5-те вид., допов. - Х. : Право, 2013. - Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Бауліца, В. І. Борисов, В. І. Тюпогіна та ін. - 2013. - 1040 с.

6. Дудоров О.О. Вибрані праці з кримінального права / О.О. Дудоров; передне слово д-ра юрид. наук, проф. В. О. Навроцького. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 952 с.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.25.76&nobreak=1>.
8. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10 “Про судову практику у справах про злочини проти власності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0010700-09>.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1989 № 3 “Про практику застосування судами України законодавства про відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно нажитого майна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-89>.
10. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про практику застосування судами України законодавства у справах про розкрадання державного та колективного майна” 25.09.1981 № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-81>.
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 № 116 “Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/116-96-p>.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891 “Про затвердження Методики оцінки майна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-p>.
13. Закон України від 06.06.1995 № 217/95-ВР “Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/217/95-вр>.
14. Постанова Верховної Ради України від 23.06.1995 № 243/95-ВР “Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/243/95-вр>.

УДК 347.965

С.О. Іваницький

**ГРОМАДСЬКІ ОБ’ЄДНАННЯ АДВОКАТІВ І СУДДІВ
ТА ЇХ МІСЦЕ В СТРУКТУРІ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА**

У статті проаналізовано організаційно-правові аспекти функціонування громадських об’єднань адвокатів і суддів. Розкрито їх місце в структурі громадянського суспільства. Досліджено історичні аспекти становлення громадських правничих товариств в Україні. Здійснено класифікацію громадських об’єднань адвокатів та юристів. З’ясовано особливості структурної побудови